

מראי מקומות - סנהדרין ק"א

צריכין לחוש לרש"י ולהנמוקי יוסף דס"ל
דשיר השירים לרבנותא נקט, וכ"ש שאר
פסוקים, וסיים דדברי המקילין צ"ע.

(ד) **והלוחש על המכה - כ' המהרש"א** דטעם
דאיסור לוחש על המכה הוא משום שאסור
להתרפאות בדברי תורה במכה שכבר חלה,
והיינו לפי שסבר שהתורה הוא כשאר דברים
בעולם המרפאים החולה והמכה, אבל אינו
כן, כי התורה יש לה מעלה יתירה, שבקיומה
ולימודה היא מגינה על האדם שלא יבא כלל
לידי מכה וחולי.

(ה) **והלוחש על המכה - ע' במהר"ל** שעומד אהא
דעבירות אלו גורמים שיפסיד עוה"ב,
ונתקשה בזה, מ"ש עבירות הללו משאר
עבירות. וע"ש שביאר כל הענין, דמי שכופר
בתחיית המתים אינו יכול לקבל עוה"ב,
שאינו מאמין בו, והכופר בתורה מן השמים,
הרי הוא כופר שיש ענין מובדל, ועוה"ב הרי
הוא מדרגה מובדלת. והמבזה חכמים, הרי
אין יראת שמים על פניו, ופורק עול מן הסבה
הגורם לעוה"ב, דהיינו כתורה. ומה שהוסיף
ר"ע אף קורא בספרים חיצונים, היינו משום
דהתורה מלמד דרך אמת, ואלו ספרים
חיצונים מלמד דרכים חיצונים שסרים מן
האמת. ומה שלוחש על המכה, הרי הוא
משתמש בתורה לדבר גופני, שהוא היפך
התורה, וזהו עקירת מדרגת התורה ממעלה
השכלית אל ענין גופני, וכיון שהוא נוטה מן
התורה, נוטה מן עוה"ב, וממילא נאבד
עוה"ב. ומה שהוסיף אבא שאול אף הוגה
שם באותיותיו, הרי הוא מוציא השם
ממדרגה נעלמת וצפונה, ולכך אין לו עוה"ב,
שהוא מדרגה עליונה וצפונה.

(ו) **וברוקק בה - כ' הבאר שבע** דדוקא לענין אין
לו חלק לעוה"ב אמרי' דצריך להזכיר השם
ורוקק בה, אבל אכל לענין איסורא, אפי' בלא
רקיקה ובלא הזכרת השם איכא איסור, משום
דאסור להתרפאות בדברי תורה. ומה שמותר
באישתא צמירתא, היינו משום שחולי שיש
בו סכנה הוא, ובזה הכל מותר. והוסיף דיוצא

(א) **והאיכא שבתות וימים טובים - פרש"י**, שאין
לך עני מישאל שאין לו מעדנים. וכ' בהג'
יעב"ץ דדוחק הוא, דמאין לעני מעדנים,
והוא דלא כר"ע, דאמר עשה שבתך חול.
ולכן פ' משום דבחול הוא יגע ורץ אחר
פרנסה, ובשבת הוא שקט ונח מיגיעתו,
והיינו דקשיא לי' לגמ', ומשני דשינוי וסת
וכו', דהיינו דאמרי' באוכלושי דמחוזא, דאי
לא עבדי, חלשי, והיינו הגריעותא דשינוי
וסת דכאן.

(ב) **הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו
כמין זמר - פרש"י**, דלרבנותא נקט שיר
השירים, דאע"פ דעיקרו שיר, מ"מ אסור
לעשותו כמין זמר אלא בקריאתו. והוסיף
המהרש"א דכיון דנקרא שיר ונכתב במשל
ומליצה, יחשוב המשורר לעשותו כמין זמר
ושיר בעלמא. וע' ביד רמה שכ' דאולי הני
מילי דקרי לי' דרך שחוק, אבל מאן דמכוין
לשבוחי ב' להקב"ה דרך ניגון שפיר דמי,
וסיים בצ"ע. **וכ' המג"א** (או"ח תק"ס, י')
בשם המהרי"ל, "שלא כדין הוא שמשוררין
במשתה אורך כי עניתני וכה"ג, כמה פיוטים
לשמחת הריעות, כי אז התורה חוגרת שק,
ואומרת עשאוני בניך כמין זמר. אך בבה"כ
לרגלים מצוה לזמר וכו'". והוסיף המג"א
דנראה דלא שרי אלא אותם השירים שנתקנו
על הסעודה כגון בשבת, אבל פיוטים אחרים
אסור. וע"ע בט"ז שם (ה'), שכ' שיש עון
גדול במה שלוקחים על הסעודה אדם ליצן
שעושה שחוק בפסוקים או בתיבות קדושים,
וע"ז אמרו בניך עשאוני ככנור, ומדבריו
לכא' משמע דלשבח להקב"ה מותר.

(ג) **ועושה אותו כמין זמר - ע' באגרות משה**
(יו"ד ב', קמ"ב), שכ' דלכא' איסור זה
לשורר בדברי תורה הוא גם על נוסח הברכות,
שהם תורה שבעל פה. וכ' להעיר על מה
שנוהגים אף חסידים ואנשי מעשה בדור
שלפנינו לזמר ברכות וגם פסוקים בכל עניני
שמחה, ולכא' אין טעם נכון לדבר. וצייד
דאולי יפרשו דהגמ' כאן מיירי דוקא בשיר
השירים, כדי שלא יזלזלו בשיר השירים
לומר שאינו קדוש, אבל לכא' עכ"פ היינו

מהסוגיא דשבועות דלהגן מותר לומר פסוקים, וכגון בלילה על מטתו.

(ז) **רב אמר אפי' נגע צרעת, ר' חנינא אמר אפי' ויקרא אל משה - ע' בבית יוסף** (יו"ד קע"ט, ח', ט', י') שדייק מדברי הרמב"ם (ע"ז י"א, י"ב), דס"ל דרב ור' חנינא פליגי על ר' יוחנן, וס"ל דאף בלא רקיקה אין לו חלק לעוה"ב. והק' עליו דבסוגיא בשבועות (טו:) משמע דליכא מאן דפליג על ר' יוחנן לענין הא דברוקק שנו, ועכ"פ מבואר שם דריב"ל אית לי' לר' יוחנן בהא, ולמה פסק כרב ור' חנינא כנגד ריב"ל ור' יוחנן, והניח בצ"ע.

(ח) **ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת - פרש"י**, בשביל שלא יזיקו, ואין בכך משום צד. ותמה הבאר שבע, הא מבואר בשבת (קז.) דאפי' צד ממש מותר כדי שלא יזיקנו, וא"כ א"א לומר שהברייתא בא לאשמעין דאין בכך משום צידה. והב"ש מפרש דחידוש של הברייתא אינו ענין לצידה כלל, אלא ענין של רפואה, דאין בכך משום רפואה. עוד כ' לדקדק מדברי הרמב"ם דס"ל שהחידוש הוא דהיכא דנשכו נחש, מותר ללחוש עליו כדי שלא תטרוף דעתו (אע"פ דבאמת לא מהני כלום), משום דבסכנה הוא.

(ט) **אבל בכלי שאינו ניטל אסור - פרש"י**, כגון מפתח סכין וטבעת. ויש לע', הא לכאור' אף כלי שמלאכתו לאיסור צריך להיות מותר בזה, שהרי משתמש בו לצורך גופו, ולמה צריך להיות דוקא כלי שמלאכתו להיתר. וע' בפרי מגדים (או"ח שכ"ח, אשל אברהם נ') שנתקשה בזה, וכנראה שתי' דהיכא דהוי כלי שמלאכתו לאיסור, אז נראה כרפואה ואסור, אבל אם כלי שמלאכתו להיתר הוא, אין ניכר כ"כ שהוא לרפואה [וצ"ע].

(י) **אמר להן חמה עזה יש בעולם, וכו' - פרש"י**, על עצמו הי' אומר, שכעס עליו המקום והכביד חליו. וכ' הערוך לגר דדוחק לומר דזהו פירוש "בעולם". עוד הק', מ"ש דקרו לי' ס"ת. ועוד, מה השיב ר"ע על כך, הרי אי"ז תשובה על מה שאמרו הם, דאף אם ודאי דינא הוא, מ"מ בכו על צער דעכשיו. ועוד, מה אמר ר"א כלום חסרתי מן התורה

וכו', מה תשובה זו היא לר"ע. וע"ש שכ' לפרש ע"פ המעשה בהמשך, דכל התנאים באו ואמרו איך ר"א הוא טוב לישראל, ור"ע אמר חביבין יסורין, ואין שייך מה שאמר עם מה שאמרו. **וביאר דבעצם צריך להיות** שאין שום חולי לצדיק, שהרי אמר' לעיל אם שמוע תשמע כל המחלה וכו'. וע"כ כשנחלה הצדיק, היינו כדי לכפר על עוונות הדור. ולכן, כשנחלה ר"א ונכנסו התלמידים לבקרו, אמר חמה עשה בעולם, כלומר, שפשפש במעשיו ולא מצא כלום, אלא ודאי הקב"ה כעס על עולמו, והוא בא לכפר עליהם. ולכן אמרו, אפשר ס"ת בצער ולא נבכה, כלומר, הא זה ודאי בעבורנו הוא כשהוא בצער, שהרי הוא כס"ת, שהוא זך מכל פשע, ולכן נצטערו על צער הצדיק הבא לו מחמת עוונותם. אבל דעת ר"ע הוא שיסוין באין לכפר עליו, וכדבריו לקמן דחביבין יסורין, ולכן שחק, דטובה גדולה הוא לר"א שיקבל יסוריו בעוה"ז, למען יהי' לו שכרו משלם לעוה"ב. וע"ז שפיר אמר ר"א, כלום חסרתי מן התורה כולה, שהרי פשפש מעשיו לא מצא, וע"ז א"ל ר"ע דהא אדם אין צדיק בארץ, וכו', ובצדיקים הקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה.

(יא) **שמא ח"ו קיבל רבי עולמו - הק' הבאר שבע**, הא כמה צדיקים זוכים לב' עולמות, ע"ש לראיותיו. וכ' דשמא י"ל דאפי' אותם צדיקים הזוכים לב' עולמות, עוברים עליהם יסורין לפעמים להפרע מהם בעוה"ז מעט עונות שעשו.

(יב) **לימדנו רבו, כי האדם אין צדיק בארץ וכו' - יש לע'**, הא קרא זה הוא, ומה שייך לומר לימדנו רבינו (ולכאור' יש ליישב בפשיטות, דהא מצינו במקו"א דכך צריך לומר לרבו, אפי' אם הוא למדו דבר זה). ועוד הק' הבן יהודע, איך אמר לו לרבו שחטא. ותי' ע"פ הבנת הכתוב, כי צדיקים לעולם חושבים בעיניהם חסרים. ולכן י"ל דכך א"ל ר"ע, לימדנו רבנו ביאור בקרא זה, דצדיק לעולם חושב על עצמו כי חטא, וא"כ, פיראות עיניך דחטאת, א"כ י"ל דיסורין באין עליו כפי שאתה שפטת את עצמך.

בקידושין (עא.) כ' דשם בן מ"ב אותיות לא פרשו לנו.

(יז) **הוא נבט הוא שבע בן בכרי- ע' בבאר שבע** שהביא מהרד"ק (מלכים א', י"א, כ"ו), שהק' דהלא שבע בן בכרי משבט בנימין, ונבט משבט אפרים. וכ' הבאר שבע, "ולי קשה קו' אחרת יותר חזקה, היאך אותו רשע האריך ימים כ"כ, וצ"ע".

(יח) **ראה אש שיוצאת מאמתו- פי' המהרש"א,** אמתו היינו רמז על זרעו, שממנו יצא אש המחלוקת, לכלות מלכות בית דוד. וכן לענין צרעת שפרחה על אמתו של אחיתופל, רמז על זרעו שיפרח ממנו המלאכה ע"י הצרעת, כדאמרי' לקמן, שנצטרע דוד ו' חדשים ע"י מעשה דבת שבע [וצע"ק, אם האמה בשני העובדות מרמז על הזרע, למה שניהם חשבו שיהי' המלוכה בהם גופייהו, וצ"ע].

(ט) **ומפני מה נענש, מפני שהוכיחו ברכים- הק'** המהרש"א, הא מפורש בקראי דנענש משום שמחטיא את ישראל בע"ז. ותי' דזהו בגדר עבירה גוררת עבירה, דאי לאו גסות רוח שהי' בו, שמרד במלכות בית דוד, לא הי' בא להחטיא את ישראל בע"ז, וכדלקמן. וע' ביד רמה שפי' דמפני מה נענש, "ונכשל בע"ז ולא עמדו לו זכותיו להגן עליו מיצר הרע", ולדבריו מיושב קו' המהרש"א.

(כ) **כדי לעשות אנגריא לבת פרעה- כ' היד רמה,** ולא ח"ו שנתכוון שלמה לזאת, שצדיק גמור הי', ולא עוד, אלא שלא הי' צריך לכך, שהרי נאמר אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה, אלא ירבעם א"ל כך להוכיחו, כלומר, נראה שאתה רוצה לעשות אנגריא לבת פרעה.

(כא) **אין ישיבה בעזרה- ע' משנה למלך (בית** הבחירה ז', ו') דכ' דלא נתבאר אם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן. והביא מש"כ רש"י כאן, דהלמ"מ הוא, ואף דכ' רש"י ביומא (כה.) דנלמוד מקרא לעמוד לשרת, יש ליישב דהני אסמכתא בעלמא ניהו. אבל הק' מדברי רש"י בסוטה (מ:), דכ' דאין כבוד שמים בכך, משמע שהוא מדרבנן. וכ' די"ל דבא לתת טעם למה אסרה תורה. והק' הגבורות ארי (ביומא שם), הא בזבחים (כ"ג)

(ג) **טוב אתה לישראל מטפה של גשם, וכו'- כ'** העין אליהו לפרש מה שאמר כ"א דבר אחר, ובמה פליגי. כי הענין דהכלל הוא שכל השפעה שבעולם הוא בשביל הצדיק. והנה, טיפת גשמים הונח על פרנסה ומזונות. ולכן ר' טרפון, שהי' עשיר, אמר שכל מה שיש לו בא בזכות ר"א רבו, ועדיף מטפה של גשמים, שהוא רק עוה"ז, ור"א הוא עוה"ז ועוה"ב. ור' יהושע, דהלכה כמותו, אמר דר"א טוב מגלגל החמה, דהלכה הוא מבוררת כמו החמה, ובזכות ר"א ההלכה כמותו, וזהו בעוה"ז ובעוה"ב, דיכול להסיק שמעתתא אליבא דהלכתא גם בעוה"ב. וע"ש שכ' להוכיח דראב"ע הי' עניו גדול, והמדות טובות למדים מאב ואם, ואמר על ר"א, שלמד ממנו מדות טובות, דעי"ז יש לו עוה"ז גם עוה"ב.

(יד) **שלשה באו בעלילה- פרש"י,** שלא באו לבקש מהקב"ה בתפלה, אלא באו בדברים של ניצוח שאין להם תשובה. והעיר המהרש"א, הא אי"ז ביאור בלשון עלילה בכל מקום, אלא היכא שבא בעקיפין, וכמו ושם לה עלילות דברים. וביאר דכוונת רש"י לומר דאף דודאי הי' להם תשובה על טענות אלו, אבל כיון שלפי דעתם לא הי' להם תשובה, וכדי שלא יהרהרו אחרי מדותיו של הקב"ה, עלתה להם טענות.

(טו) **כלום גדול עוני מששים ריבוא שעתידין** לחטוא לפניך- פי' המהרש"א, או משום שהם ששים ריבוא, והוא רק א', א"נ, טענתו היתה שעבירה שלו הוי בין אדם לחבירו, אולם חטא של כלל ישראל הי' בין אדם למקום, וא"כ ודאי הי' חמור טפי. ומדוייק לשון קין, שאמר שעתידין לחטוא "לפניך".

(טז) **ובגבולין ובלשון עגה- כ' רש"י** דאסור לפרש שם בן מ"ב אותיות בלשון עגה חוץ למקדש, ואם עשה כן, הרי אין לו חלק לעוה"ב. וכ' הבאר שבע דנראה מדברי רש"י דההוגה את השם באותיותיו ששינו במשנתו, היינו שם בן מ"ב אותיות, ושכן הוא דעת ר' האי גאון. אולם הביא דדעת תוס' בע"ז (יז: ד"ה עליו) הוא שם של ד' אותיות, ורש"י גופי'

זא"ז, דאם פיתה אותם שלא לעלות לירושלים משום דרב הדרך, איך אמר אלה אלהיך ישראל, דמשמע שאין לעלות לירושלים משום דהעיקר הוא הע"ז. ותי' דשניהם עשה, הי' ירא שמא הצדיקים ירצו לעלות, ולהם אמר משום דרב הדרך ופטורים, וע"פ תוס' בפסחים (ג:) דס"ל דמי שדר בחו"ל פטור מעליי' לרגל, ואולי הי' ס"ל דאף מי שדר רחוק מירושלים פטור. ולהרשעים, לא הי' צריך לומר כן, אלא אמר דאי"צ לעלות לרגל כלל, משום דהע"ז הוא העיקר.

לפי' דשיבה אסור בשעת עבודה, ודן שם הגמ' אם מעכב העבודה או לא. וק', מהו הצד דרק מצוה הוא ואינו עיכוב בעבודה, הא אי"צ לחדש דמצוה הוא לעמוד בשעת עבודה, תיפוק לי' דאסור לישב בעזרה, ומשמע שאינו אסור מן התורה [ולכאור', לפי מש"כ תוס' ביומא (שם) דלצורך עבודה מותר לישב, א"ש, דהי' שייך לומר דאם יש איזה צורך לו לישב בשעת עבודה, יהי' מותר לעשות כן, קמ"ל דעבודה צריך להיות נעשה בעמידה]. אבל אם מדרבנן ג"כ ק', שהרי הגמ' בקידושין (ע"ח) תמה אהא דאי' בקרא דשמואל הי' שוכב בהיכל ד', דאיך הי' שוכב שם, הא אין ישיבה בעזרה. ואם איסור ישיבה בעזרה אינו אלא מדרבנן, א"כ מה הק', אולי בזמן עלי' ושמואל, עדיין לא נאסר. וע"ש שהאריך, וכ' דבאמת הלמ"מ הוא, ולכן הי' כבר אסור בזמן שמואל (וכן בזמן ירבעם), אלא דמ"מ אינו עובר בעשה אם ישב, רק עבר על ההלמ"מ. אבל אם הי' עובר בישיבה, אפי' אם אינו פוסל העבודה, מ"מ ודאי עובר בעשה (וע"ש שהביא דוגמאות לזה).

כב) אלא למלכי בית דוד - פרש"י ביומא (כה.), שמצינו בהן ישיבה, שנא' ויבא המלך דוד. וכ' הריטב"א שם, דאע"פ דבימי דוד לא הי' אלא משכן שהי' בשילה או בנוב וגבעון, אף שם הי' מקום מקודש כעין עזרה, שאין בו ישיבה לאחרים.

כג) אלא למלכי בית דוד - פרש"י בסוטה (מ:), דהתיר למלכות בית דוד, כדי לחלק להם כבוד, להראות שמלכותו שלימה. והמהרש"א שם תי' דהענין הוא כי מקום המשכן והמקדש הוא כסא ד', כדכתי' אוה למושב לו, ולמלכות בית דוד קרי הכתוב כסא ד', ולכן שפיר מותר למלכי בית דוד לישב בבהמ"ק.

כד) כיון דחזו לי' לרחבעם דיתיב, וכו' - כ' המהרש"א דיצא להם דרש זה מכפילות לשון הפסוק, דכתי' ושב לב אל אדוניהם וגו', ושב אל רחבעם. ולכן דרשו ושב אל רחבעם מלשון ישיבה, שחשש מתוך שיראו רחבעם יושב, וכו'.

כה) רב לכם מעלות ירושלים, הנה אלהיך ישראל וכו' - הק' הערוך לנו, הרי דברים סותרים